

Sygn. akt II Ca 50/20

POSTANOWIENIE

Dnia 7 lipca 2020 r.

Sąd Okręgowy w Świdnicy, II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Piotr Rajczakowski

Sędziowie: SO Aleksandra Żurawska

SO Jerzy Dydo

Protokolant: Filip Łytko

po rozpoznaniu w dniu 30 czerwca 2020 r. w Świdnicy

na rozprawie

sprawy z wniosku A. M.

przy udziale B. M., O. D.(poprzednio M.), (...) Spółki z o.o. w S., J. M. (1), T. W., K. S. (1), J. K., D. B. (1), A. W., N. W., M. W., M. G. (1), K. P., D. B. (2), M. B., M. G. (2), K. S. (2) i G. S.

o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku oraz o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po M. M. (2)

na skutek apelacji uczestników postępowania N. W. i M. W., od postanowienia Sądu Rejonowego w Świdnicy z dnia 31 października 2019 r., sygn. akt (...)

postanawia:

I. zmienić zaskarżone postanowienie w ten sposób, że dokonać zmiany pkt I postanowienia Sądu Rejonowego w Ś. z dnia 9 stycznia 2014r., sygn. akt (...) i stwierdzić, iż spadek po M. M. (2) zmarłym 11 grudnia 2010r. w S., ostatnio stale zamieszkałym w S., na podstawie ustawy nabyła córka O. D. (poprzednio M.) w całości - z dobrodziejstwem inwentarza,

II. oddalić dalej idącą apelację.

(...)

Sygn. akt II Ca 50/20

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 31 października 2019r. Sąd Rejonowy postanowił zmienić postanowienie Sądu Rejonowego w Ś. z 09 stycznia 2014 roku, wydane w sprawie (...) o stwierdzenie nabycia spadku po M. M. (2) w ten sposób, że:

1. uchylić pkt I wskazanego wyżej postanowienia,
2. stwierdzić, że spadek po M. M. (2), zmarłym dnia 11 grudnia 2010 roku w S., ostatnio stale zamieszkałym

w S. na podstawie ustawy nabyli zstępni rodzeństwa:

- D. B. (2), PESEL: (...) (syn D. i A.)

w (...) części z dobrodziejstwem inwentarza,

- M. W., PESEL: (...) i N. W., PESEL: (...) (synowie A. i B.) po (...) części

z dobrodziejstwem inwentarza każdy.

Sąd Rejonowy poczynił ustalenia faktyczne (k. (...)), które Sąd Okręgowy przyjął za własne (art. 387 § 2⁽¹⁾ pkt 1 w zw. z art. 13 § 2 kpc), a ponadto, częściowo odmiennie ustalił: postanowieniem z dnia 15 maja 2007r. Sąd Okręgowy w Ś. w sprawie o sygn. akt (...) zniósł separację małżeństwa B. M. i M. M. (2) (postanowienie z 15 maja 2007r. Sądu Okręgowego w Ś. - k. (...)) akt o sygn. (...). Wyrokiem zaocznym z 8 czerwca 2010r. w sprawie (...) Sąd Okręgowy w Ś. w pkt I rozwiązał przez rozwód małżeństwo B. M. i M. M. (2) z winy pozwanego, w pkt II pozbawił B. M. i M. M. (2) władzy rodzicielskiej nad małoletnią O. M. i orzekł o umieszczeniu jej w placówce opiekuńczo – wychowawczej, w pkt III orzekł o obowiązku ponoszenia przez rodziców kosztów utrzymania i wychowania małoletniej, a ponadto w pkt IV – VI orzekł o kosztach procesu, kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu i kosztach sądowych. Powyższy wyrok, w części, co do pkt II i III, zaskarżyła apelacją powódka B. M., a Sąd Apelacyjny orzeczeniem z 7 września 2010r., sygn. akt (...), uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ś. (w aktach sprawy (...) Sądu Okręgowego w Ś.: wyrok Sądu Okręgowego w Ś. z 8 czerwca 2010r. – (...), apelacja od powyższego wyroku powódki B. M. - (...), wyrok Sądu Apelacyjnego z 7 września 2010r. z uzasadnieniem - (...)). Postanowieniem z dnia 10 lutego 2014r. Sąd Rejonowy w C. w sprawie (...), orzekł przysposobienie pełne małoletniej O. M. przez małżonków A. D. i L. D. (postanowienie Sądu Rejonowego w C. z 10 lutego 2014r., syn. akt (...)). Przed Sądem Rejonowym w C. nigdy nie zostało złożone oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku w imieniu małoletniej O. D., po zmarłym M. M. (2) (informacja Sądu Rejonowego w C. – k. (...)). Sąd Rejonowy, rozważając poczynione ustalenia faktyczne wskazał, że postanowieniem Sądu Rejonowego w Ś. I Wydziału Cywilnego z dnia 9 stycznia 2014 roku, sygn. akt (...) spadek po zmarłym M. M. (2) nabyła żona B. M. oraz dzieci A. M. i O. M.. Wnioskodawca A. M. na rozprawie przeprowadzonej w dniu 19 grudnia 2017 roku złożył oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych braku złożenia oświadczenia spadkowego po M. M. (2), oświadczając, że odrzuca spadek po zmarłym ojcu, które zostało zatwierdzone przez Sąd. Zgodnie z art. 1020 k.c. spadkobierca, który spadek odrzucił, zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku. Na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego Sąd ustalił także, że do dziedziczenia po zmarłym M. M. (2) nie mogą być powołane żona i córka. Pomiędzy uczestniczką B. M., a spadkodawcą wyrokiem Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 9 października 2003 roku została orzeczona separacja. Zgodnie z art. 935⁽¹⁾ k.c. do małżonka spadkodawcy pozostającego w separacji przepisów o powołaniu do dziedziczenia nie stosuje się. Wyłączeniu od dziedziczenia podlega również córka spadkodawcy O. D. (poprzednio M.). Małoletnia córka jeszcze przed śmiercią spadkodawcy została odebrana rodzicom i przekazana pod opiekę pogotowia rodzinnego. Stamtąd trafiła do rodziny zastępczej państwa D., którzy najpierw pełnili funkcje jej przedstawicieli ustawowych, a następnie dokonali przysposobienia pełnego. Zgodnie z art. 926 § 1 k.c. powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu. Dziedziczenie ustawowe co do całości spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy albo gdy żadna z osób, które powołał, nie chce lub nie może być spadkobiercą (§ 2 w/w przepisu). Wówczas jak wskazuje art. 931 § 1 k.c. w pierwszej kolejności do dziedziczenia powołani są małżonek i dzieci zmarłego. W drugiej grupie dziedziczenia, zgodnie z art. 932 § 1 k.c., w braku zstępnych spadkodawcy, powołani są jego małżonek i rodzice. § 4 zaś stanowi, że jeżeli jedno z rodziców spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada rodzeństwu spadkodawcy w częściach równych. Z zebranego w sprawie materiału dowodowego oraz złożonych zapewnień spadkowych wynika, że zmarły M. M. (2) nie pozostawił testamentu. Sąd zatem zobowiązany był dokonać stwierdzenia nabycia spadku w drodze dziedziczenia ustawowego.

W pierwszej grupie dziedziczenia zgodnie z powołanymi wyżej przepisami znajdują się dzieci oraz współmałżonek. Ze wskazanych wyżej okoliczności wynika, iż nie podlegali oni dziedziczeniu, wobec czego prawo do dziedziczenia przeszło na spadkobierców z grupy drugiej, tj. rodziców oraz rodzeństwo zmarłego i ich zstępnych. Zgodnie bowiem z art. 932 § 5 k.c. jeżeli którekolwiek z rodzeństwa spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku pozostawiając zstępnych,

udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada jego zstępny. Termin 6 miesięcy na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku imieniem dzieci liczony jest od chwili, gdy ich rodzice sami odrzucili przypadający im udział spadkowy, tj. od chwili, gdy stał się wiadomy tytuł powołania dzieci do spadku. Sąd pierwszej instancji na podstawie oświadczenia K. S. (1) o odrzuceniu spadku oraz zapewnień spadkowych A. M. ustalił, że rodzice M. M. (2) zmarli przed spadkodawcą. Nie dożyli oni otwarcia spadku, zatem w ich miejsce do dziedziczenia uprawnione jest rodzeństwo zmarłego. Spadkodawca posiadał czworo rodzeństwa: J. M. (1), J. M. (2), T. W. oraz G. M.. G. M. nie dożył otwarcia spadku, nie posiadał także zstępnych. Przed spadkodawcą zmarł także J. M. (2), pozostawiając córkę K. S. (1). K. S. (1) w terminie odrzuciła spadek. Posiada dwoje dzieci K. S. (2) i M. G. (2), którzy w terminie dokonali odrzucenia spadku przed notariuszem. Żadne z nich nie posiadało własnych dzieci. Pozostałe rodzeństwo zmarłego, tj. J. M. (1) i T. W., także odrzucili spadek przed notariuszem. J. M. (1) nie posiada dalszych zstępnych. T. W. posiada natomiast troje dzieci: J. K., D. B. (1) oraz A. W., od których oświadczenie o odrzuceniu spadku zostało odebrane na rozprawie. Każde z nich posiadało własne dzieci. Dzieci J. K. urodziły się już po otwarciu spadku po zmarłym, wobec czego nie dziedziczyły po krewnym. A. W. posiada dwóch małoletnich synów zaś D. B. (1) jest matką M. B. oraz małoletniego D. B. (2). M. B. odrzucił spadek. Natomiast w celu odrzucenia spadku po małoletnim dziecku konieczne jest uzyskanie zgody sądu opiekuńczego na dokonanie tej czynności. Dopiero po jej uzyskaniu można dokonać skutecznego odrzucenia spadku zarówno przed notariuszem jak i przed sądem. Uczestnicy A. W. oraz D. B. (1), jako przedstawiciele ustawowi małoletnich dzieci, uzyskali zgody na odrzucenie spadku w formie postanowień sądów opiekuńczych. Nie przedłożyli natomiast dokumentów potwierdzających złożenie oświadczenia spadkowego w imieniu swych dzieci. Samo postanowienie w przedmiocie udzielenia zgody na odrzucenie spadku nie stanowi bowiem wymaganego oświadczenia. Nadto należy zaznaczyć, że Sąd kilkakrotnie odraczał zakończenie postępowania wzywając strony do złożenia stosownych dokumentów lub przynajmniej uprawdopodobnienia w postaci zawiadomienia o rozprawie lub stosownej informacji, że czynności w celu odrzucenia spadku w imieniu małoletnich dzieci są przez nich podejmowane. Sąd do chwili zamknięcia postępowania takich informacji nie uzyskał. Z uwagi na powyższe Sąd Rejonowy stanął na stanowisku, że spadek przypadał po połowie zstępny D. B. (1) - a skoro M. B. odrzucił spadek, to wyłącznie D. B. (2) w 1/2 części, który spadku nie odrzucił – oraz zstępny A. W., którzy spadku nie odrzucili, tj. N. W. i M. W., na zasadzie podstawienia po 1/4 części. Przy czym skoro wszyscy spadkobiercy byli niepełnoletni, to nabycie spadku nastąpiło z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1015 par. 2 kc w brzmieniu z daty otwarcia spadku). W apelacji od powyższego postanowienia, uczestnicy postępowania M. W. i N. W., działający przez przedstawiciela ustawowego ojca A. W., podnieśli, że wniosek o zezwolenie na odrzucenie spadku w imieniu małoletnich, jak i wniosek o przyjęcie oświadczeń o odrzuceniu tego spadku, zostały złożone w dniach 8 sierpnia 2018 i w dniu 20 sierpnia 2020r., a zatem czynności te dokonane zostały w otwartym terminie 6 miesięcy. Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wnieśli o zmianę zaskarżonego postanowienia. Sąd Okręgowy rozpoznając apelację zważył co następuje. Apelacja uczestników postępowania podlegała uwzględnieniu, aczkolwiek z innych przyczyn niż w niej wskazane. Zatem mimo braku podniesienia przez skarżących w apelacji stosownych zarzutów naruszenia właściwego przepisu prawa materialnego, a które to naruszenie Sąd drugiej instancji, rozpoznając sprawę na skutek apelacji, bierze od rozprawę z urzędu, będąc jedynie związanym zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa procesowego (zob. m. in. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, mającą moc zasady prawnej, z dnia 31 stycznia 2008r., III CZP 49/07, OSNC 2008r., Nr 6, poz. 55 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 14 czerwca 2013r., V CZ 25/13, Wyd. Lex nr 1360386), Sąd Okręgowy dostrzegł tego rodzaju naruszenie, odnoszące się do przepisu art. 936 § 2 kc w zw. z art. 931 § 1 kc. i tym samym Sąd Odwoławczy nie podziela stanowiska Sądu Rejonowego co do kręgu spadkobierców powołanych do dziedziczenia w rozpoznawanej sprawie. W myśl zatem art. 931 § 1 kc w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Zgodnie zaś z art. 936 § 2 kc przysposobiony (w przypadku przysposobienia pełnego) nie dziedziczy po swoich wstępnych naturalnych i ich krewnych, a osoby te nie dziedziczą po nim. W okolicznościach rozpoznawanej sprawy ponad wszelką wątpliwość wynika, że spadkodawca M. M. (2) zmarł 11 grudnia 2010r, a przysposobienie małoletniej O. D. (poprzednio M.) nastąpiło postanowieniem Sądu Rejonowego w C. dopiero z dnia 10 lutego 2014r. Przede wszystkim zaś wskazać należy, że orzeczenie o przysposobieniu ma charakter konstytutywny i jego skutki następują na przyszłość od chwili uprawomocnienia się postanowienia orzekającego przysposobienie. Zatem orzeczenie takie tworzy nowy stosunek prawny i staje się skuteczne erga omnes dopiero po jego uprawomocnieniu się (zob. Wierciński Jacek (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Wyd. LexisNexis 2014r., Dolecki Henryk (red.), Sokołowski Tomasz (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, wyd. II, Wyd.

LEX 2013r., Piasecki Kazimierz (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, wyd. V, Wyd. LexisNexis 2011r.). W konsekwencji zasady dziedziczenia określone w art. 936 kc znajdują zastosowanie, jeżeli w chwili otwarcia spadku istniało prawomocne orzeczenie o przysposobieniu. Stosunek przysposobienia wywiera zatem wpływ na porządek dziedziczenia po danym spadkodawcy, o ile istnieje w chwili otwarcia spadku. Resumując, porządek dziedziczenia przewidziany w art. 936 ma zastosowanie dopiero od chwili uprawomocnienia się orzeczenia o przysposobieniu. Z tą chwilą dopiero powstają skutki przysposobienia, także w zakresie stosunków spadkowych (zob. Ciszewski Jerzy (red.), Nazaruk Piotr (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Wyd. Lex, Frasz Mariusz (red.), Habdas Magdalena (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom VI. Spadki (art. 922-1087), Wyd. Lex, Gudowski Jacek (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom VI. Spadki, wyd. II, Wyd. Lex, Skowrońska-Bocian Elżbieta, Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki, wyd. X, wyd. LexisNexis 2011r.). Gdy zatem w chwili otwarcia spadku po M. M. (2), jego córka O. D. (poprzednio M.), nie była jeszcze przysposobiona przez małżonków D., co nastąpiło dopiero ponad 3 lata później, to powołany przepis art. 936 § 2 kc, nie miał zastosowania do jej dziedziczenia po jej biologicznym ojcu, po którym krąg spadkobierców podlegał ustaleniu według stanu na dzień otwarcia spadku (11 grudnia 2010r) i w myśl art. 931 § 1 kc powołanie do dziedziczenia obejmowało córkę spadkodawcy. Stąd też O. D. jest spadkobiercą ustawowym po biologicznym ojcu, a odmienne stanowisko Sądu Rejonowego jest błędne. Prawidłowo natomiast Sąd ten uznał, że nie jest spadkobiercą ustawowym po M. M. (2), uczestniczka postępowania B. M., aczkolwiek ma to miejsce z zupełnie innych względów niż wskazane przez Sąd pierwszej instancji. Uszło zupełnie bowiem uwagi tego Sądu, że postanowieniem z dnia 15 maja 2007r. Sąd Okręgowy w Ś.w sprawie o sygn. akt (...) zniósł separację małżeństwa B. M. i M. M. (2). Jednak wyrokiem z 8 czerwca 2010r. w sprawie (...) Sąd Okręgowy w Ś. w pkt I rozwiązał przez rozwód małżeństwo B. M. i M. M. (2) z winy pozwanego, a w pkt II i III orzekł o władzy rodzicielskiej małżonków nad małoletnią córką i ich obowiązku ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania małoletniej. Powyższy wyrok jedynie w części, co do pkt II i III, zaskarżyła apelacją powódka, a Sąd Apelacyjny, orzeczeniem z 7 września 2010r., sygn. akt I ACa 826/10, uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ś.. Zatem nie podlegało zaskarżeniu orzeczenie zawarte w pkt I wyroku – orzekające rozwód między stronami, a tym samym skoro uchyleniu podlegał zaskarżony wyrok, to tym samym rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego nie obejmowało orzeczenia o rozwodzie (pkt I wyroku Sądu Okręgowego), które uprawomocniło się w dniu 3 lipca 2010r. (k. 106 akt (...)) Sądu Okręgowego w Ś., zob. też uchwałę, z uzasadnieniem, Sądu Najwyższego z 17 maja 2007r., III CZP 43/07 oraz postanowienie, z uzasadnieniem, Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 16 czerwca 2008r., I ACz 569/08). Tym samym w dacie otwarcia spadku po M. M. (2) (11 grudnia 2010r.), B. M. nie pozostawała z nim w związku małżeńskim, a zatem nie była powołana do dziedziczenia po spadkodawcy.

Gdy zatem powołana do dziedziczenia po M. M. (2) była jego córka, to wyłączała ona od dziedziczenia dalszych krewnych spadkodawcy, tj. rodzeństwo i ich zstępnych. W takiej zaś sytuacji gdy skarżący nie doszli do dziedziczenia po spadkodawcy, to brak było podstaw do złożenia przez nich oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku po M. M. (2).

Zupełnie na marginesie Sąd Okręgowy zauważa, że wobec nabycia spadku przez córkę spadkodawcy z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1015 § 2 kc, brzmieniu obowiązującym na dzień otwarcia spadku, tj. 11 grudnia 2010 roku), jej odpowiedzialność ogranicza się do stanu czynnego spadku, który, jak wynika ze spisu inwentarza z 10 stycznia 2020r. (...), jest zerowy, co skutkuje brakiem realnej odpowiedzialności spadkodawczyni O. D. za zadłużenie spadkodawcy - jej ojca M. M. (2). Z powyższych przyczyn Sąd Okręgowy, na podstawie art. 386 § 1 w zw. z art. 13 § 2 kpc zmienił zaskarżone postanowienie (pkt I), w myśl art. 385 w zw. z art. 13 § 2 kpc, oddalił dalej idącą apelację (pkt II).

(...)